

УПЛЫЎ НАВУКОВА-ТЭХНІЧНЫХ І ВЫТВОРЧЫХ ФАКТАРАЎ НА ФАРМІРАВАННЕ І ЎДАСКАНАЛЕННЕ КАДРАВАГА ПАТЭНЦЫЯЛУ ЎСХОДНІХ РЭГІОНАЎ БССР (1971–1990)

Пушкін Ігар Аляксандравіч

дацэнт кафедры гуманітарных дысцыплін Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта харчавання, дактарант Інстытута гісторыі НАН Беларусі, кандыдат гістарычных навук, дацэнт (г. Магілёў, Беларусь).

Раскрыты і прааналізаваны ўплыў навукова-тэхнічных і вытворчых фактараў на фарміраванне і ўдасканаленне кадровага патэнцыялу ўсходніх рэгіёнаў БССР у 1971–1990 гг. Зроблена выснова, што побач з поспехамі ў гаспадарчым развіцці выразна прасочваліся схільнасць да ўстарэлых форм і метадаў кіравання, няўменне ў поўным аб'ёме выкарыстоўваць велізарны патэнцыял інжынернай думкі і дасягненні навукі.

У гады дзявятай – дванаццатай пяцігодкаў (1971–1990) дынамічна і паспяхова развіваліся прамысловасць і якасна рос кадравы патэнцыял усходніх рэгіёнаў БССР. Згодна з афіцыйнымі звесткамі, апераджальнымі тэмпамі развіваліся хімічная і нафтахімічная прамысловасць, машынабудаванне і металаапрацоўка. Павялічваліся аб'ём прамысловай вытворчасці. Калектывы шэрагу прадпрыемстваў, навуковадаследчых і праектна-канструктарскіх арганізацый актыўна распрацоўвалі і ўкаранялі ў вытворчасць новую тэхніку, прагрэсіўныя тэхналогіі і больш дасканалую арганізацыю працы. За 1971–1975 гг. у Магілёўскай вобласці адбылося асваенне 180 новых відаў машын, абсталявання, апаратаў, прыбораў, укараненне 417 механізаваных паточных і аўтаматычных ліній [1, арк. 1–2]. На прадпрыемствах Гомельскай вобласці колькасць механізаваных паточных ліній узрасла больш чым у 2 разы, аўтаматычных ліній – у 2,8 разы, колькасць цэхаў і ўчасткаў з комплекснай механізацыяй – у 2 разы [2, арк. 12, 13]. У той самы час значнай пераходай пры ўкараненні новай тэхнікі і тэхналогій з'яўлялася недастатковая тэхнічная падрыхтоўка рабочых і служачых, а таксама нізкі ўзровень іх дзелавой кваліфікацыі з улікам патрабаванняў тэхнічнага прагрэсу.

Рэспубліканскае і рэгіянальнае партыйна-дзяржаўнае кіраўніцтва праводзіла пэўную працу па стварэнні ўмоў для спецыялістаў і рабочых для авалодання перадавымі метадамі гаспадарання, укаранення новай тэхнікі. Праводзіліся навукова-тэхнічныя і навукова-практычныя канферэнцыі, семінары па праблемах кіравання вытворчым калектывам, якасці прадукцыі, росту прадукцыйнасці працы і культуры вытворчасці, удасканаленні арганізацыі дапаможнай вытворчасці і г.д.

Напрыклад, у 1976 г. былі праведзены ў Магілёве: вытворчая нарада актыўна работнікаў лёгкай прамысловасці БССР; на заводзе “Электрарухавік” кансультацыі савецкіх і чэхаславацкіх спецыялістаў; Усесаюзны семінар-нарада работнікаў мясной і малочнай прамысловасці; Усесаюзны семінар-нарада па далейшым удасканаленні арганізацыі працы, заробкаў і нарміравання; Рэспубліканская канферэнцыя рацыяналізатараў, арганізаваная Міністэрствам харчовай прамысловасці; Усесаюзны семінар-нарада актыўна работнікаў прамысловасці і будаўніцтва СССР на базе будаўнічых трэстаў № 12, 17 і ДБК на тэму “Удасканаленне вытворча-тэхналагічнай камплектацыі ў Мінпрамбудзе СССР”; вытворчы семінар па ўдасканаленні рамонтнага абслугоўвання электрастанцый; Рэспубліканскі семінар “Тэхнічны прагрэс – аснова павышэння якасці электрычных сетак”; куставы семінар эканамічных службаў арганізацыі Міністэрства сельскага будаўніцтва СССР; Рэспубліканская навукова-тэхнічная канферэнцыя; нарада дырэктараў прадпрыемстваў Усесаюзнага прамысловага аб'яднання “Саюзтэхпрамаўтаматызацыя” Міністэрства машынабудавання для жывёлагадоўлі і кормавытворчасці СССР; навукова-тэхнічная канферэнцыя ў Бабруйску. У 1977 г. на базе ВА “Бабруйскшына” праведзена нарада рабочай групы па шыннай і гумавай прамысловасці Пастаяннай камісіі СЭУ па хімічнай прамысловасці, у 1978 г. на Магілёўскім ліфтабудаўнічым заводзе адбылася Усесаюзная нарада па ліфтабудаўніцтву і г.д. [3]. Аналіз семінараў і канферэнцый, якія праводзіліся, дазваляе сцвярджаць, што прамысловыя прадпрыемствы і сфарміраваны прамысловы кадравы патэнцыял усходніх рэгіёнаў БССР сталі базай для абагульнення Усесаюзнага вопыту ў сферы эканомікі.

Ва ўмовах “барацьбы за паскарэнне” навукова-тэхнічнага прагрэсу першачарговае значэнне ў СССР набывалі падрыхтоўка і выхаванне кіруючых і інжынерна-тэхнічных кадраў. Рабочыя прамысловых прадпрыемстваў павышалі кваліфікацыю на вытворча-тэхнічных курсах, курсах мэтавага прызначэння ў школах па вывучэнні перадавых метадаў працы, у парадку асваення іншых і сумежных прафесій. ІТР і служачыя павышалі кваліфікацыю ў інстытутах павышэння кваліфікацыі міністэрстваў (ведамстваў), на факультэтах павышэння кваліфікацыі пры ВНУ, на курсах павышэння кваліфікацыі пры прадпрыемствах, арганізацыях і вучэбных установах [4, арк. 1–5]. Дырэктары прадпрыемстваў, галоўныя інжынеры, начальнікі цэхаў, старшыя майстры павышалі кваліфікацыю з адрывам ад вытворчасці пры Рэспубліканскім міжгаліновым інстытуце павышэння кваліфікацыі ў г. Мінску [5, арк. 2].

У БССР сетка павышэння кваліфікацыі кіруючых работнікаў і спецыялістаў народнай гаспадаркі ўключала на 1985 год 136 вучэбных цэнтраў, створаных пры 34 міністэрствах і ведамствах БССР, у тым ліку 12 інстытутаў, 13 факультэтаў, 19 вучэбна-курсавых камбінатаў, 59 курсаў і 33 іншых вучэбных цэнтра, у якіх штогод праходзілі навучанне каля 70 тыс. чалавек. Акрамя таго, у БССР былі вучэбныя цэнтры павышэння кваліфікацыі саюзнага падпарадкавання [6, арк. 2–3]. За 1988–1989 гг. пры ВНУ Міністэрства адукацыі БССР былі арганізаваны 2 міжгаліновыя інстытуты, 11 факультэтаў і курсаў павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кіруючых работнікаў і спецыялістаў у галіне новай тэхнікі і прагрэсіўных тэхналогій, удасканалення гаспадарчага механізму, знешнеэканамічных сувязей. У 1989 г. у БССР павысілі кваліфікацыю больш за 180 тыс. кіруючых работнікаў і спецыялістаў, з іх у інстытутах – 44%, на факультэтах – 8%, на курсах – 48% [7, арк. 2].

Навукова-тэхнічны прагрэс і вытворчыя фактары патрабавалі ўкаранення на прадпрыемствах новых тэхналогій. На прамысловых прадпрыемствах да 35 % рабочых выконвалі аператыўную ручную [8, арк. 19]. Каб паменшыць аб'ём ручной працы, выкарыстоўваліся аўтаматычныя лініі. Гэта патрабавала падрыхтоўкі кадраў па адпаведных спецыяльнасцях. Міністэрствам вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі БССР і падведмаснымі ВНУ ў 1987 г. была праведзена праца па рэалізацыі Комплекснай праграмы па падрыхтоўцы і перападрыхтоўцы кадраў у вобласці стварэння і эксплуатацыі робататэхнічных комплексаў (РТ), гібкіх вытворчых сістэм (ГВС) і сістэм аўтаматызаванага праектавання (САПР). У ВНУ краіны (БПІ, БДУ, МРТІ, ММІ, ВТІЛП, БТІ, НПІ і МТІ) падрыхтавалі 1274 спецыялісты ў галіне РТ, ГВС, САПР. Акрамя таго, у Мінскім палітэхнікуме ў 1987 г. адбыўся першы выпуск тэхнікаў па спецыяльнасці “Эксплуатацыя прамысловых робатаў” у колькасці 27 чал., за 1988–1990 гг. падрыхтавалі 2774 спецыялісты [9, арк. 132, 133].

У той жа час кіраўнікі міністэрстваў і ведамстваў, прамысловых прадпрыемстваў мала займаліся ўдасканаленнем стылю і метадаў кіравання, павольна ўкаранялі новыя формы арганізацыі прадпрыемстваў, слаба выкарыстоўвалі іх перавагі для паскарэння навукова-тэхнічнага прагрэсу і павышэння эфектыўнасці вытворчасці. Партыйна-савецкае кіраўніцтва цікавілася колькаснымі паказчыкамі, амаль зусім не звяртаючы ўвагу на якасць падрыхтоўкі кадраў.

У выніку неабходна адзначыць, што ў 1970–1990 гг. на фарміраванне і ўдасканаленне кадровага патэнцыялу прамысловасці ўсходніх рэгіёнаў БССР найбольш аказвалі ўплыў геапалітычны, грамадска-палітычны, ідэалагічны, вытворчыя і сацыякультурныя фактары, рэгіяналізацыя працэсаў сацыяльнага рэкрутавання адказных работнікаў, у меншай ступені навукова-тэхнічная рэвалюцыя і эканамічная кан'юнктура. Кіраўніцтва СССР (БССР) абаліралася ў асноўным на пазаканамічныя, адміністрацыйна-камандныя метады. Побач з поспехамі ў гаспадарчым развіцці выразна прасочваліся сур'ёзныя недахопы ў рабоце шматлікіх прамысловых прадпрыемстваў, а значыць, у кіраўніцтве імі. Заўважалася схільнасць да ўстарэлых форм і метадаў кіравання, няўменне ў поўным аб'ёме выкарыстоўваць велізарны патэнцыял інжынернай думкі і дасягненні навукі. Беларуская эканоміка, як і ўся савецкая, усё больш адставала ад эканомік вядучых капіталістычных краін па эфектыўнасці, тэхнічным і тэхналагічным узроўням і іншых паказчыках.

Спіс выкарыстанай літаратуры

1. Доклад "Основные итоги развития народного хозяйства Могилевской области за 1971–1975 годы" // Дзяржаўны архіў грамадскіх аб'яднанняў Магілёўскай вобласці (ДАГАМаг). – Фонд 9. Воп. 155. Спр. 2.
2. Пратакол XIX Гомельскай абласной партыйнай канферэнцыі (1975) // Дзяржаўны архіў грамадскіх аб'яднанняў Гомельскай вобласці (ДАГАГом). – Ф. 144. Воп. 144. Спр. 1.
3. Пратаколы пасяджэнняў бюро і сакратарыята Магілёўскага АК КПБ за 1976–1978 г. // ДАГАМаг. – Ф. 9. Воп. 158. Спр. 17. Арк. 22; Спр. 43. Арк. 3; Спр. 19. Арк. 31; Спр. 24. Арк. 13; Спр. 26. Арк. 8, 9; Спр. 28. Арк. 26; Спр. 43. Арк. 5, 7; Воп. 159. Спр. 46. Арк. 6; Спр. 175. Арк. 3.
4. Справаздача аб падрыхтоўцы і павышэнні кваліфікацыі рабочых, ІТР і служачых // Дзяржаўны архіў Магілёўскай вобласці (ДАМаг). – Ф. 2827. Воп. 1. Спр. 525.
5. План павышэння кваліфікацыі кадраў // ДАМаг. – Ф. 2827. Воп. 1. Спр. 524.
6. Докладная запіска загадчыка аддзела навукі і тэхнікі Упраўлення справамі СМ БССР ад 24.04.1985 г. "О дальнейшем совершенствовании системы повышения квалификации руководящих работников и специалистов народного хозяйства республики" // Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь (НАРБ). – Ф. 7. Воп. 10. Спр. 575.
7. Ліст Міністэрства народнай адукацыі БССР ад 28.02.1990 г. у СМ БССР "О ходе выполнения постановления ЦК КПБ и СМ БССР от 11.05.1988 г. № 131 "О перестройке системы повышения квалификации и переподготовки руководящих работников и специалистов народного хозяйства республики" // НАРБ. – Ф. 7. Воп. 10. Спр. 2274.
8. Пратакол № 20 Гомельскай абласной партыйнай канферэнцыі (1979) // ДАГАГом. – Ф. 144. Воп. 153. Спр. 78.
9. Ліст Міністэрства вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі БССР у СМ БССР ад 30.12.1987 г. // НАРБ. – Ф. 7. Воп. 10. Спр. 1039.